

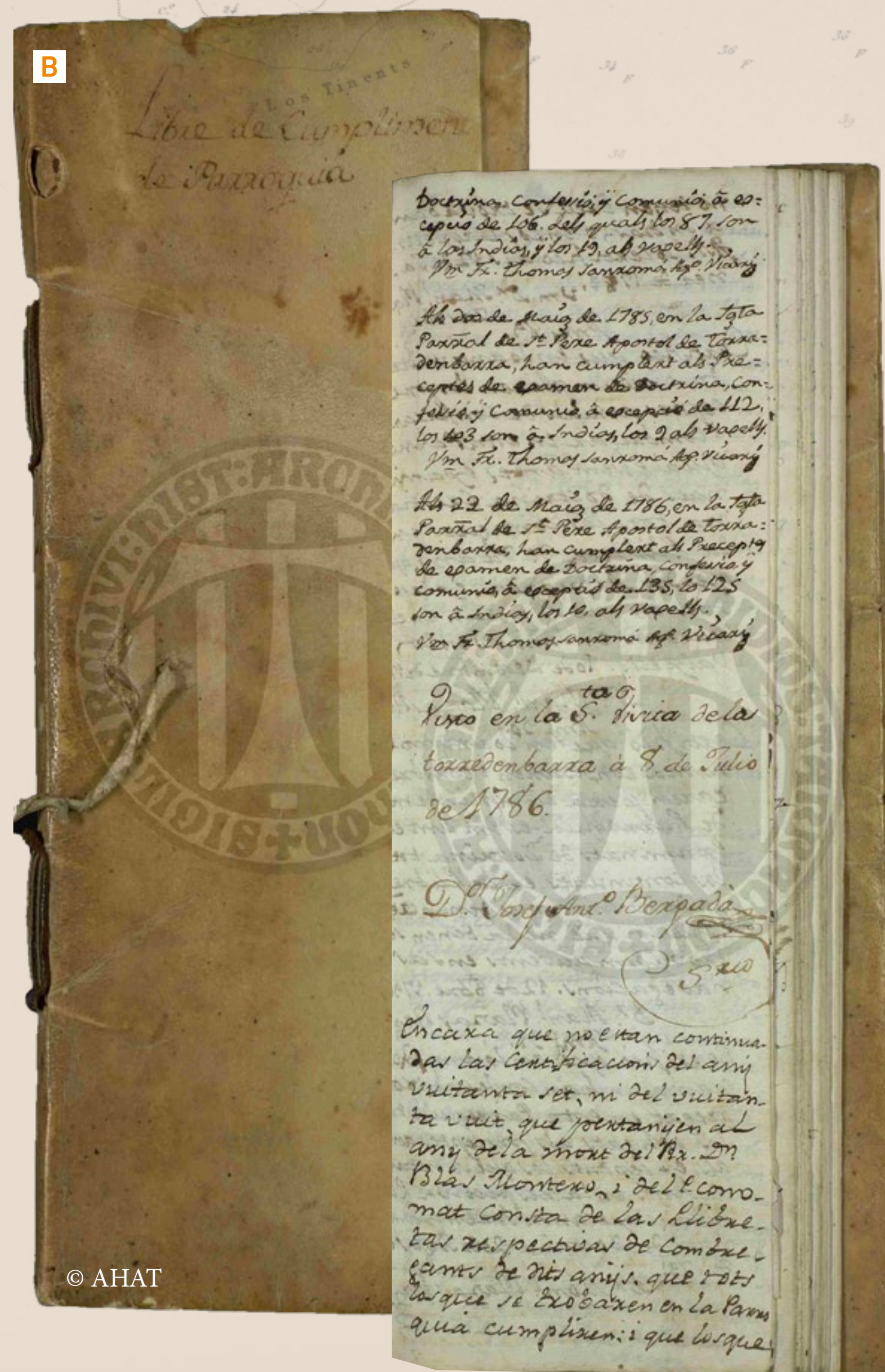
DE TORREDEMBARRA A AMÈRICA (1739-1914)

D'IMMIGRANTS A EMIGRANTS

Després de la fi de la guerra de Successió i per un decret de 1717, les autoritats borbòniques van retirar a la duana de Tarragona el dret de desembarcar mercaderies de fora de Catalunya i el van concedir a les de Salou i Torredembarra. La vila va iniciar una era de floriment del comerç i les activitats marítimes, i moltes famílies, fins aquell moment pagesos, artesans o pescadors, es van dedicar de ple a noves indústries i al noliejament d'embarcacions. Torredembarra es va convertir en receptora d'immigració, bàsicament del Camp de Tarragona, però també d'altres poblacions costaneres catalanes i fins i tot de ciutats portuàries italianes.

L'emigració rebuda i l'esplendor comercial van fer gran la vila. Si en la segona dècada del XVIII Torredembarra tenia un miler d'habitants, mig segle després ja en tenia dos mil. Però el 1771 el dret duaner li va ser restaurat a Tarragona. Tot va canviar: pagesos, mariners, artesans i comerciants van haver de dipositar les seves esperances de futur a Amèrica. Torredembarra va revertir el seu paper: ara seria emissora d'emigració.

Segons el cens de Floridablanca de 1787, entre Torredembarra i Clarà sumaven 2.049 habitants. D'aquests, 474 eren homes d'entre 16 i 50 anys, que és el grup d'edat dels primers que van anar a "les Índies". I sabem que, el 1786, 125 veïns de la vila estaven a Amèrica i 10 navegaven amb la Marina reial –probablement amb la mateixa destinació. Una xifra impressionant: gairebé el 30 per cent de la població possible.

A "Plano de los surgideros de Torredembarra y Altafulla, 1885"
Biblioteca Nacional de España

B "Libro de cumplimiento de parroquia, 1766-1949. Sant Pere Apòstol de Torredembarra"
Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

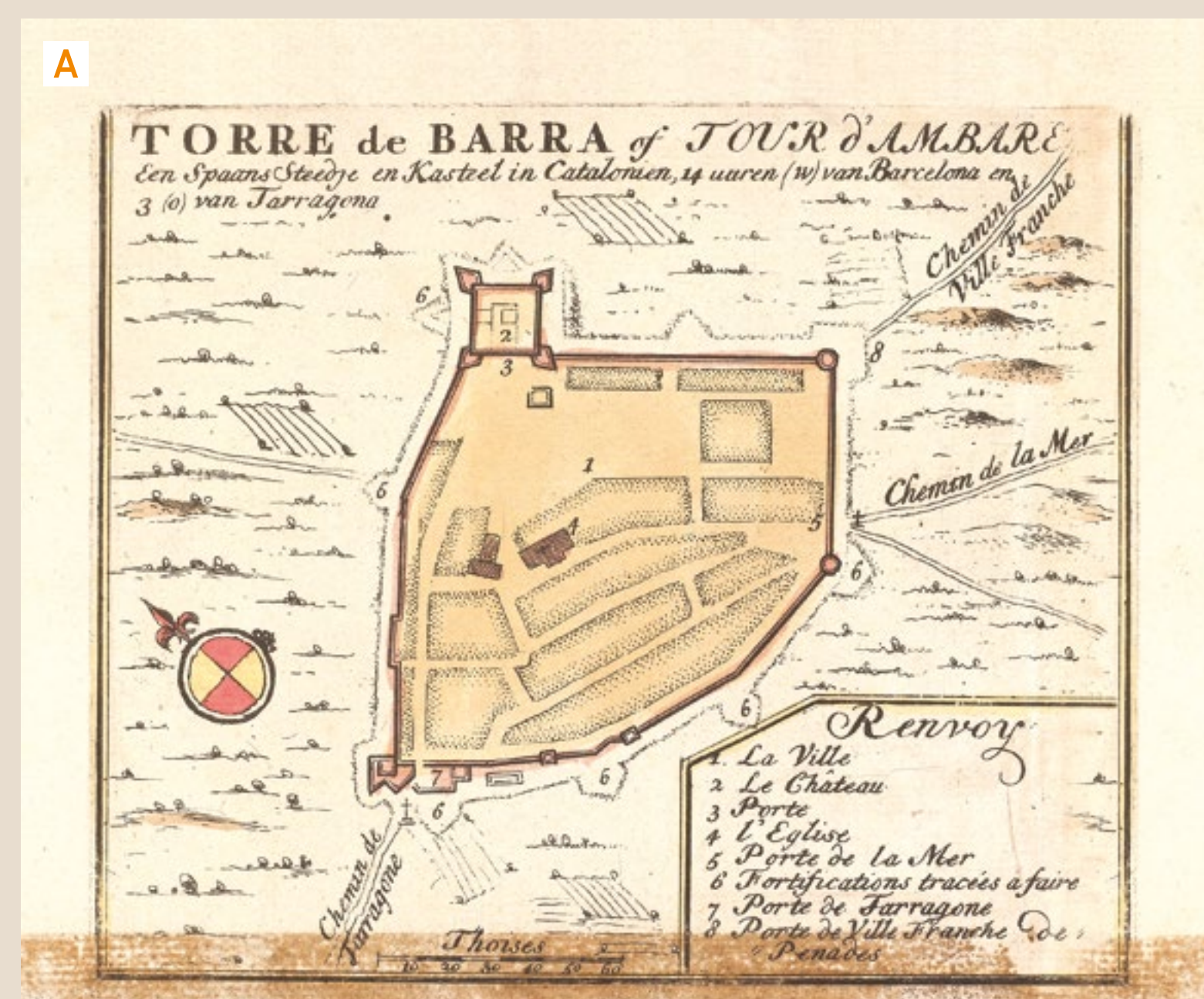
DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

UNA VILA FEUDAL

Joan Baptista de Queralt i de Pinós era el comte de Santa Coloma i baró de Torredembarra a finals del segle XVIII i mantenia intactes els drets de senyoriu damunt la vila, tot i que feia molt que els descendents dels lcart —senyors des del segle XIV— ja no hi vivien.

En aquells anys, gairebé 300 veïns de Torredembarra ja havien estat o eren a Amèrica. Allí gaudien d'uns drets que aquí, vassalls del senyor, no tenien. Amb el pa, per exemple. Allí podien tenir forn a casa i, si volien, ser forners amb botiga oberta. Aquí hi havia un únic molí i un únic forn per a tota la vila, que eren monopoli del senyor. Però aquells torrencs amb un peu Amèrica es van revoltar i 45 famílies —la majoria indians, perquè ja havien tornat o tenien algun familiar a Amèrica— es van construir un forn a casa. El senyor, reclamant els seus drets, els va denunciar i la Justícia li va donar la raó el 1802: els forns domèstics s'havien de clausurar. Els nostres veïns van acotar el cap de portes enfora, però van continuar amb la seva revolta. El nou senyor, Joan Baptista de Queralt i de Silva, va interposar un altre plet el 1818. Pels mateixos motius i per algun més: els infractors ja no només coïen pa a casa seva, sinó que alguns fins i tot en venien.

Al final, la realitat es va imposar. El 1837 va arribar la fi definitiva de la baronia amb l'extinció per llei de les jurisdiccions senyorials. A Torredembarra ja feia anys que comerciants i mariners les havien extingit per la via de la revolta.

A Còpia del plànol de Beaulieu, 1910: Chevalier Beaulieu | A. Vilaseca

B "La tour danbare" làmina de Chevalier de Beaulieu Chevalier de Beaulieu | Arxiu Municipal de Torredembarra

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

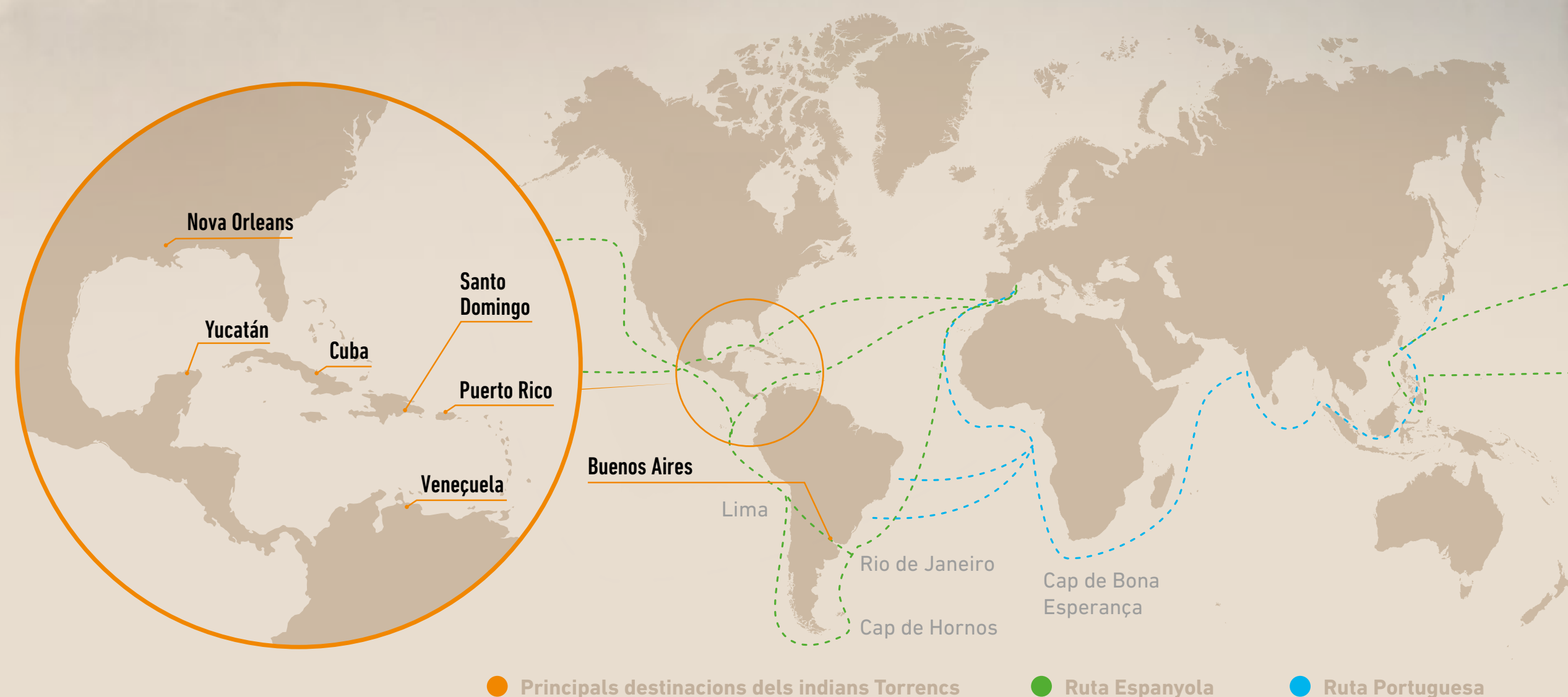
COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

CAP A AMÈRICA

Els primers torrencs que es van embarcar cap a Amèrica eren gent de mar enrolada en la Marina Reial, en contraprestació de l'obligada matrícula que els permetia de navegar. A mitjans segle XVIII participen en campanyes al Carib, però també en d'altres territoris americans.

L'emigració cap a Amèrica, com a tal, comença a partir de dues dates: el 1771, quan la duana de Torredembarra perd els drets d'importació i exportació, i el 1778, quan es decreta el lliure comerç amb Amèrica i els mariners i comerciants catalans hi poden començar a entrar directament. Així, el 1773 hi havia 18 torrencs que eren a "les Índies". I el nombre no para de créixer: 38 el 1775, 90 el 1781 i 125 el 1786.

De 1739, quan consta el primer mariner que s'hi embarca, fins el 1914, que és quan els especialistes diuen que s'acaba el període indià, sabem de 602 fills i veïns de la vila —575 homes i 27 dones— que van fer la travessia. Molts un sol cop, força d'altres més d'una, dues o tres vegades. És una xifra molt alta, que situa la població entre els vuit municipis catalans que van concentrar les sortides, al costat de Palamós, Lloret, Arenys de Mar, Calella, Mataró, Sitges i Vilanova i la Geltrú. El cert és que Torredembarra va ser la població, al sud de Vilanova, que més veïns va aportar a aquell moviment migratori.

I van ser més, perquè encara queda molt per investigar. I no tindrem mai una xifra definitiva: no tenim manera de saber, per exemple, qui eren els 125 torrencs que s'estaven a Amèrica el 1786.

A Matanzas al segle XIX
Autor desconegut / Col·lecció particular

B "Libreta dels combrégants de la Iglesia parroquial de Sant Pere, apòstol, de la vila de la Torredembarra, arquebisbat de Tarragona, per lo any 1775"
Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona

Autor dels textos:
Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

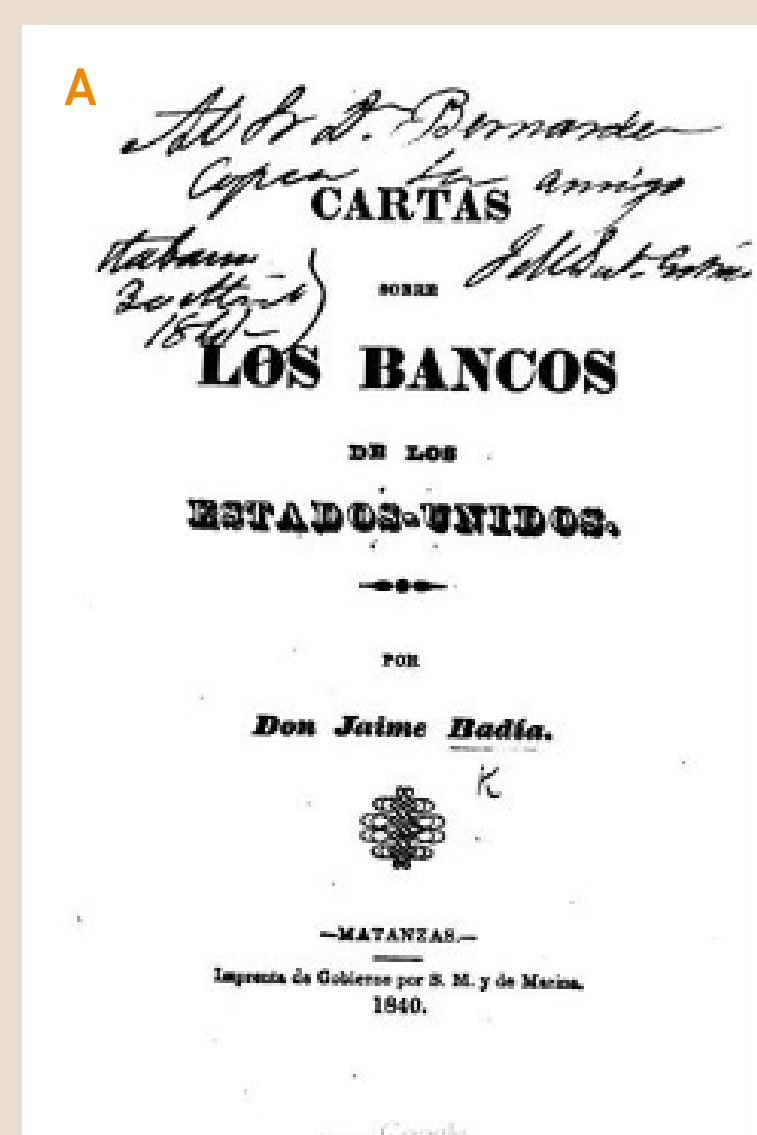
#Costadaurada
@costadauradatur

DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

LES GENERACIONS

La gent de Torredembarra va anar a Amèrica en generacions diferents. Dels més de 600 migrants que tenim localitzats, la majoria ho va fer en dues tongades, en el darrer terç del segle XVIII i en la primera meitat del segle XIX. Tenint en compte el seu primer viatge a Amèrica —per a molts el primer, per a d'altres l'únic—, en el segle XVIII s'embarquen 247 torrencs; en la primera meitat del segle XIX, 242; en la segona meitat, 78; i, en els primers quinze anys del xx, 35.

Hi va haver famílies que hi van anar en generacions successives. Com els Badia, primer els germans Pere, Jaume i Esteve, però després cunyats, cosins, fills, nebots i nets. Els primers Badia eren patrons que anaven i venien duent mercaderies pròpies i d'altres comerciants, que també traficaven sense parar entre ports americans i que hi tenien casa oberta. La segona generació ja es mou molt menys: són bàsicament comerciants i terratinents arrelats al seu país d'acollida. Els primers tenen intenció de tornar —i ho fan tots els que poden. Dels segons ja hi ha de tot: els que volen tornar i els que s'hi queden per pròpia voluntat. I també canvien de destinació base. Primer, Nova Orleans. Després, Matanzas.

A "Cartas sobre los Bancos de Estados-Unidos, de Don Jaime Badia, Matanzas, 1840" Google Books

B "La familia de Jorge Flaquer Pedrines" Joaquim Espalter Rull, 1842-1845 / Museo Nacional del Romanticismo

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembarraturisme

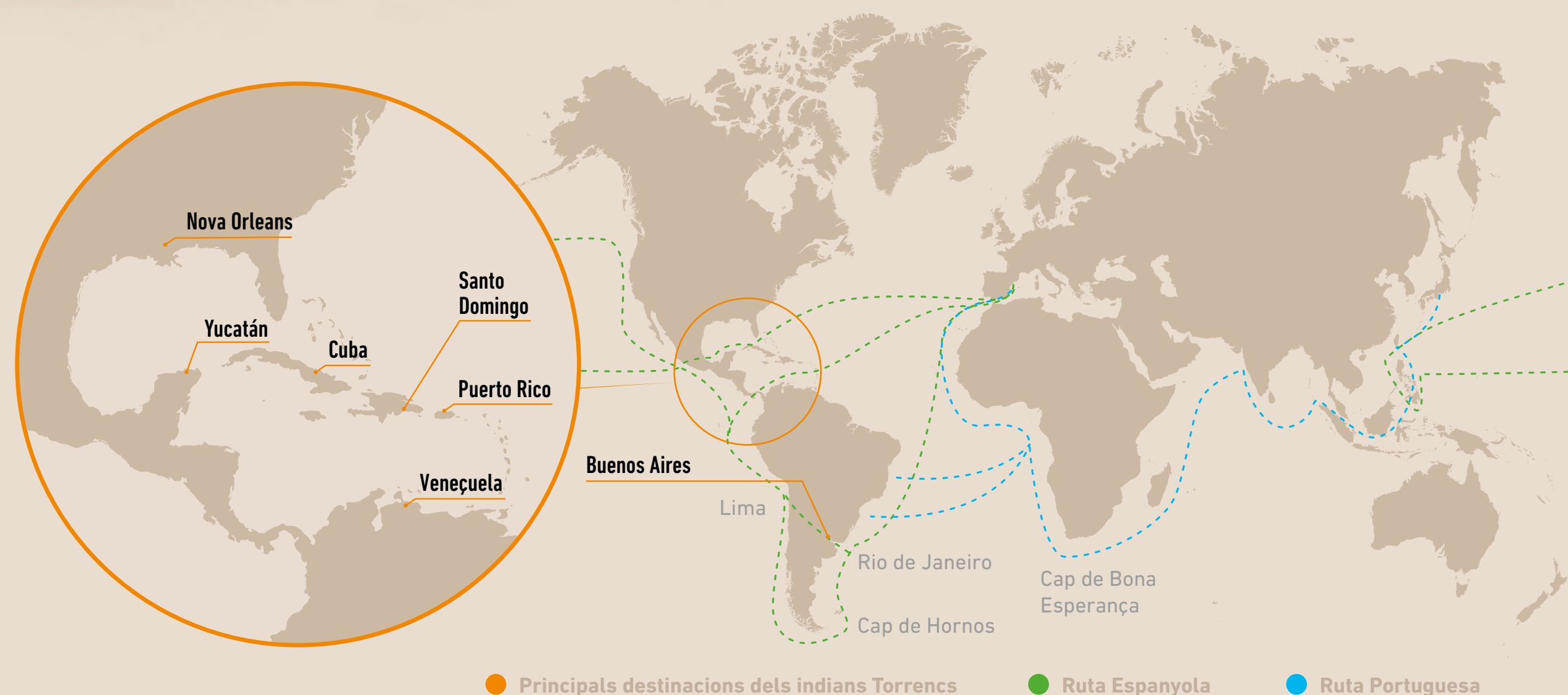
COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

PERE BADIA ESCOFET

Pere Badia Escofet —el de la Fundació i l'hospital- va néixer a Torredembarra el 1747. Sabem que va travessar l'Atlàntic catorze vegades, set d'anada i set de tornada: el primer viatge d'anada va ser abans de 1775 i el darrer de tornada el 1797. Catorze travessies són moltes, però és molt probable que en fes alguna més. Comerciant, noliejador i consignatari, era també patró i capità de vaixells —la balandra *Santa Bàrbara*, la goleta *Señor San Joseph*, el bergantí *Padre de Familia*, la fragata també dita *Padre de Familia*, la fragata *La Sacra Familia*...

Un cop a Amèrica, tampoc no s'estava quiet. Entre 1779 i 1793 li coneixem més d'una dotzena de viatges a Filadèlfia, Veracruz, Campeche, l'Havana i altres ports de les Antilles i Amèrica del Nord, sortint sempre de Nova Orleans, fent escales sovint en més d'un port i traficant amb sucre i tabac, entre d'altres productes i manufactures. Residia, quan era a Amèrica, a Nova Orleans, però també va establir-se temporalment a l'Havana. I potser també ho va fer a Filadèlfia, on hi tornava a ser el 1797, en una tongada de viatges posterior.

Tots aquest viatges pel Carib eren un tràfec constant de mercaderies que Badia no només duia d'un lloc a l'altre, sinó que venia i comprava a cada port on parava. El 1785 va viatjar de Nova Orleans a Veracruz, amb la seva goleta *Señor San Joseph*, transportant 28.500 fulles de tabac. De tornada duia, cap a Nova Orleans, 90.872 pesos en plata doble i 600 pedazos de meriñaque —una tela de l'època.

A Fragata francesa
Lutine, 1779
Domini públic, via Wikimedia Commons

B Goleta
Oswald W. Brierly, publicat per Ackermann & Co., Domini públic, via Wikimedia Commons

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

ELS GÜELL

Pau Güell Roig era un pagès que havia virat cap a petit comerciant, i havia deixat de viure als "Horts" de fora muralles per posar-se a la casa del que era carrer de l'Abadia, just davant de la rectoria de Sant Pere. Com havia vist fer a molts familiars, va decidir d'embarcar-se per mirar de fer fortuna. Primer a Cumaná (Veneçuela), el 1803 i el 1805. Després a Santo Domingo, dos cops també, el 1805 i el 1809.

En aquesta casa van néixer dos fills seus que també van anar a Amèrica, Antoni i Joan Güell Ferrer. El petit, Joan —nascut el 1800—, l'acompanyarà en el seu darrer viatge a Santo Domingo, d'allí anirà a Barcelona a estudiar a l'Escola de Nàutica i farà cap a l'Havana el 1818, on s'enriquirà enormement amb el monopoli de bona part del comerç local -inclòs el d'esclaus- i inversions diverses. Retornat a Barcelona el 1835, serà un dels personatges més influents de la burgesia catalana, fundador d'indústries tèxtils —El Vapor Vell— i de foneria —La Maquinista. Els seus fills i nets seran ennoblits per Alfons XIII i pels seus casaments amb d'altres membres de la nova noblesa creada per la Corona. El fill gran, Eusebi Güell Bacigalupe, serà mecenes de Gaudí i primer comte de Güell.

A Vista actual de la casa natal de Joan Güell, 2010±
Anna F. | Arxiu Municipal de Torredembarra

B La Maquinista Terrestre 1882±
Grabat d'Antoni Casteluchó y J. Nicolau | Arxiu Fototeca.cat

C Joan Güell 1860±
Desconegut | Arxiu Fototeca.cat

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

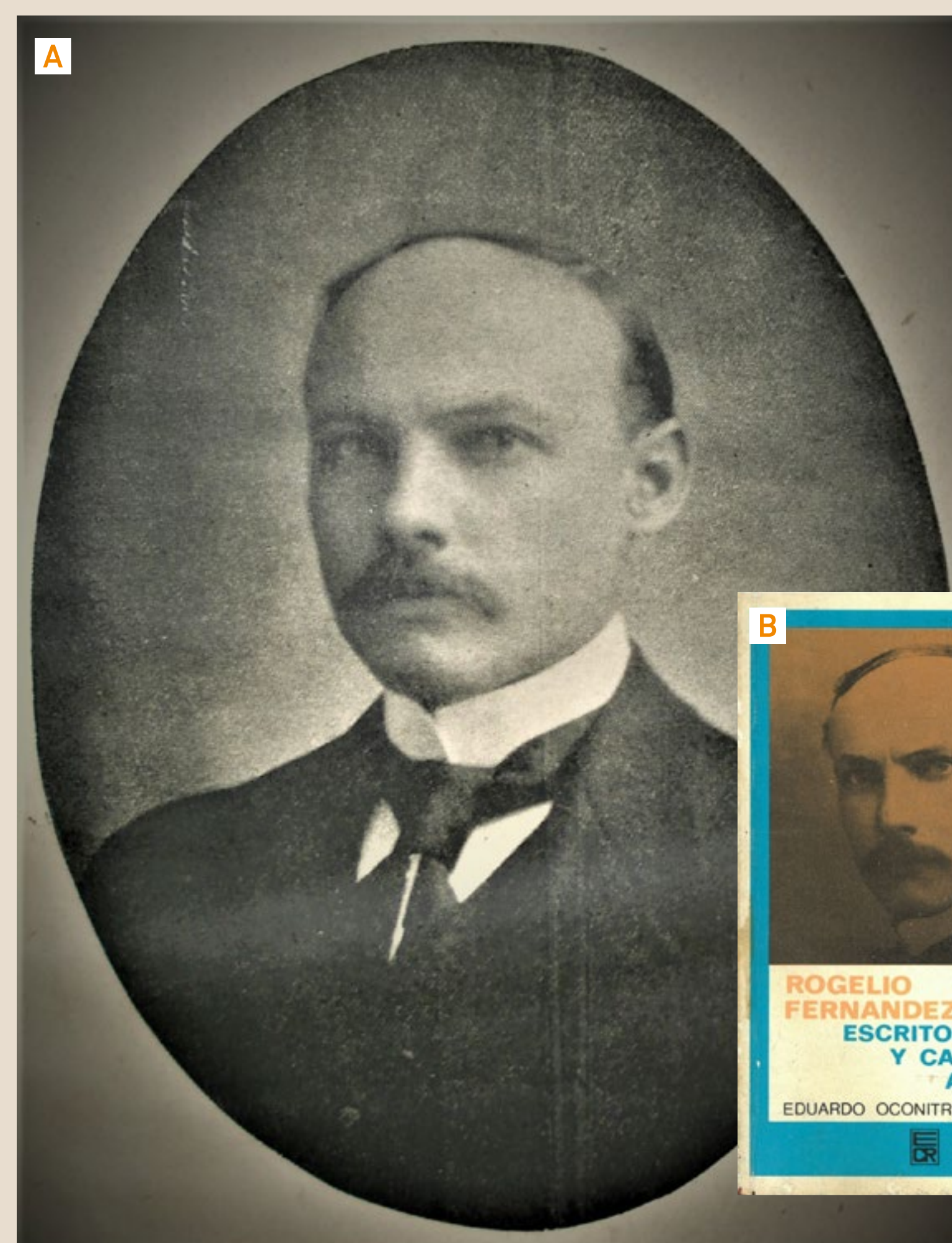
DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

ELS ALTRES GÜELL

En les biografies de Joan Güell no hi sol aparèixer el seu germà Antoni. Més gran que ell, va anar a Cuba més tard, el 1822, acabat de casar —amb Rosalia Ricomà— i amb un fill de mesos. La família es va instal·lar a Santa Clara i, tot i que també es van estar a Nova Orleans i a Tabasco, la seva residència definitiva serà aquella ciutat cubana. I ja no van tornar.

El fill, Jaume Güell Ricomà, va anar a Costa Rica i hi va iniciar una notable nissaga. Un net seu, Rogelio Fernández Güell, va ser un poeta i periodista enfrontat amb les autoritats conservadores del país. Exiliat diverses vegades, va ser diputat constituent de Costa Rica el 1917. Oposat a la pena de mort, va ser assassinat l'any següent. El dictador Federico Tinoco l'havia declarat enemic públic i els seus sequaços el van matar quan era a punt de travessar la frontera amb Panamà. Considerat heroi nacional, l'avinguda central de San José du el seu nom.

Un altre net, Carlos Soley Güell, va venir a Barcelona a fer els seus estudis i va ser jugador de l'acabat de fundar F.C. Barcelona, el 1899 i el 1900. Un germà, Tomás, un cop derrotat Tinoco, va ser ministre d'Hisenda i creador de l'Institut Nacional de Seguros de Costa Rica.

A Retrat de Rogelio Fernández Güell
www.elpais.cr

B Portada del llibre "Rogelio Fernandez Güell, Escritor poeta y caballero andante"
Eduardo Oconitillo Garcia

C Escola Rogelio Fernández Güell
Costa Rica

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
[turismetorredembarra](https://www.facebook.com/turismetorredembarra)

[@TorredembarraTu](https://twitter.com/TorredembarraTu)
[@torredembaraturisme](https://www.instagram.com/torredembaraturisme)

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
 Diputació Tarragona

#Costadaurada
[@costadauradatur](https://www.instagram.com/costadauradatur)

DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

L'HOSPITAL PERE BADIA

Pere Badia Escofet va morir a Torredembarra el 1801. Feia quatre anys que s'havia retirat i havia deixat les activitats a Amèrica en mans dels seus germans Jaume i Esteve. Havia testat que tots els seus béns i totes les seves propietats fossin per a la seva vídua mentre visqués i que, un cop morta, s'havien de vendre i utilitzar tot el líquid resultant per a la construcció d'un hospital de caritat en uns terrenys que tenia al final del carrer Nou, molt a prop de casa seva. La vídua, Teresa Roig, va morir el 1809 i aleshores es va començar a executar la voluntat de Badia, tot i que no va ser fàcil.

L'hospital, després de força problemes per cobrar alguns dels béns americans, no es va poder inaugurar —i encara sense acabar— fins el 1824. I això que s'hi havien afegit altres llegats, del seu germà Jaume i de Pere Mauri Flaquer. Mort el 1819, Jaume Badia Escofet va deixar en el seu testament 9.000 lliures per ajudar a completar la posada en marxa de l'hospital. Finat l'any següent, Pere Mauri també va testar que, un cop morta la seva esposa, la venda d'alguns dels seus béns anessin a sufragar el seu funcionament. Mauri era a Amèrica el 1775 —probablement a Nova Orleans. Posteriorment va anar uns anys a l'Havana, retornant de manera definitiva a casa. A Amèrica, Pere Mauri es va establir com a comerciant —fent companyia amb dos altres torrencs, Joan Foguet i Josep Flaquer— i va exercir de patró.

L'Hospital Pere Badia va ser la garantia d'un servei gratuït de salut durant molt anys.

A Carrer Pere Badia
Fototopia Thomas | Institut d'Estudis
Fotogràfics de Catalunya

B Residència Pere Badia
Jordi Mas

C Carrer Pere Badia
Josep Farré Morán |
Maria Farré Morán

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

EL PATRONAT ANTONI ROIG

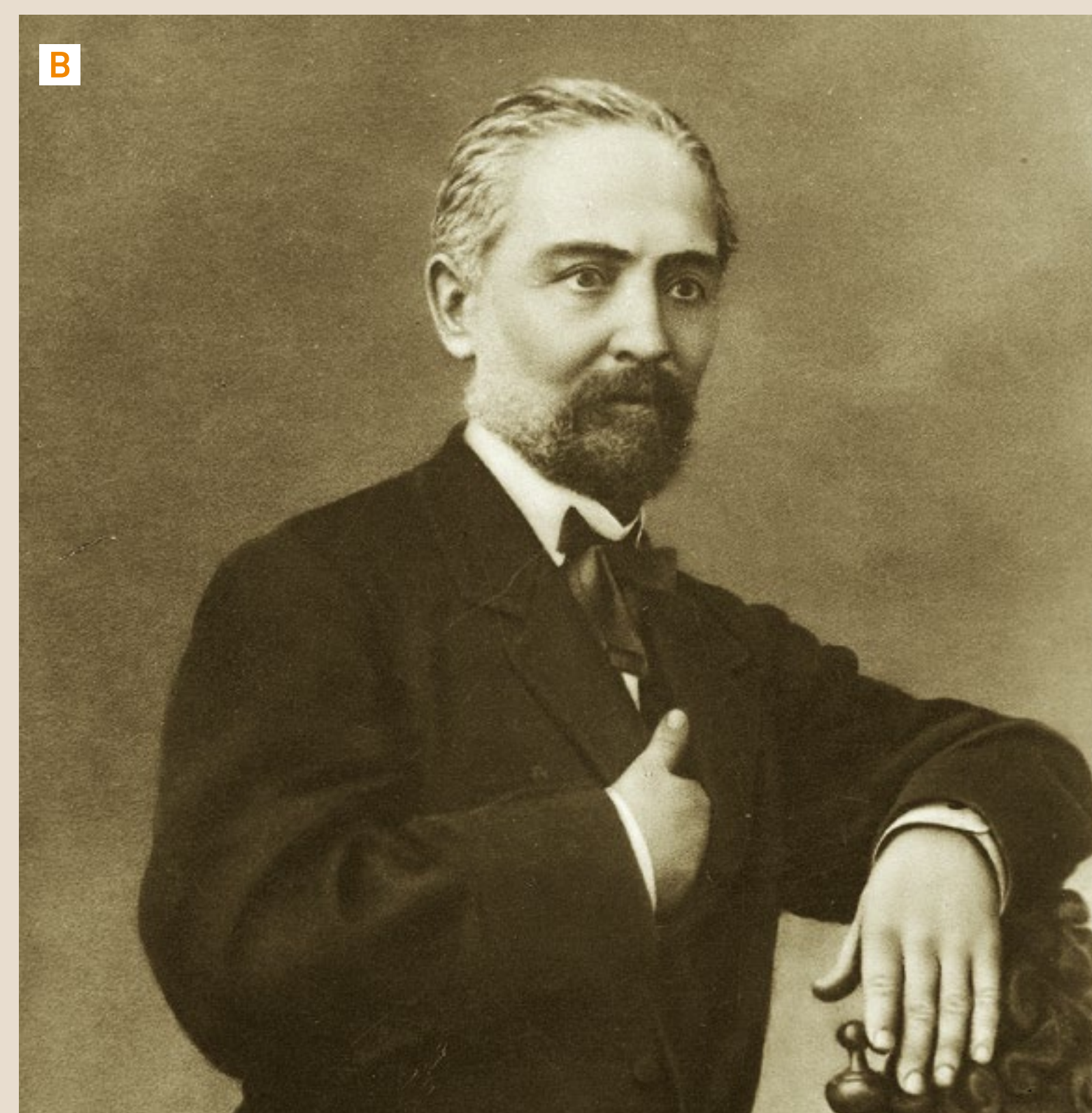
Antoni Roig, que havia nascut a Torredembarra el 1817, va anar a Guanabacoa, prop de l'Havana, on va exercir de comerciant i financer. Retornat de feia ja anys a Barcelona, hi va morir el 1885. En el seu testament, a banda de demanar de ser enterrat a la vila, a terra i sense cap símbol ni identificació, va deixar una substancial donació, 500.000 pessetes de l'època, amb la finalitat de crear una escola gratuïta i laica per a tota la canalla de la vila —nois i noies— i concedir un dot per a les joves pobres en contraure matrimoni. Per a l'escola, s'havien de servir dues tercers part de la donació i, per al dot, la resta.

Com deia *Las Dominicales del libre pensamiento* —de Madrid— el desembre de 1886:

“El Sr. Roig gozaba fama de masón. Si no lo era, merecía serlo, dados los sentimientos que su disposición testamentaria revela, porque difundir la luz, combatir el fanatismo y las preocupaciones y socorrer á los pobres, son prácticas masónicas”.

L'edifici del Patronat Antoni Roig va ser començat a bastir el 1892 i inaugurat oficialment cinc anys després, amb un cost de 115.092 pessetes, una xifra aleshores extraordinària. Des d'aquell moment fins el 1996, va acollir una escola de primària, primer depenent dels patrons que Roig va designar i, des de la República, de les autoritats educatives, sempre amb una voluntat de servei públic.

El Patronat i l'Hospital Pere Badia van ser, durant dècades, el garants de la universalització i gratuïtat de dos serveis essencials, l'educació i la salut.

A

Vista actual de la casa
natal de Joan Güell

Anna F. | Archives municipals de Torredembarra

B

Antoni Roig i Copons

Photo Art Marsal

C

Dot matrimonial
femení

Eloi Figuerola | Canana.studio

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

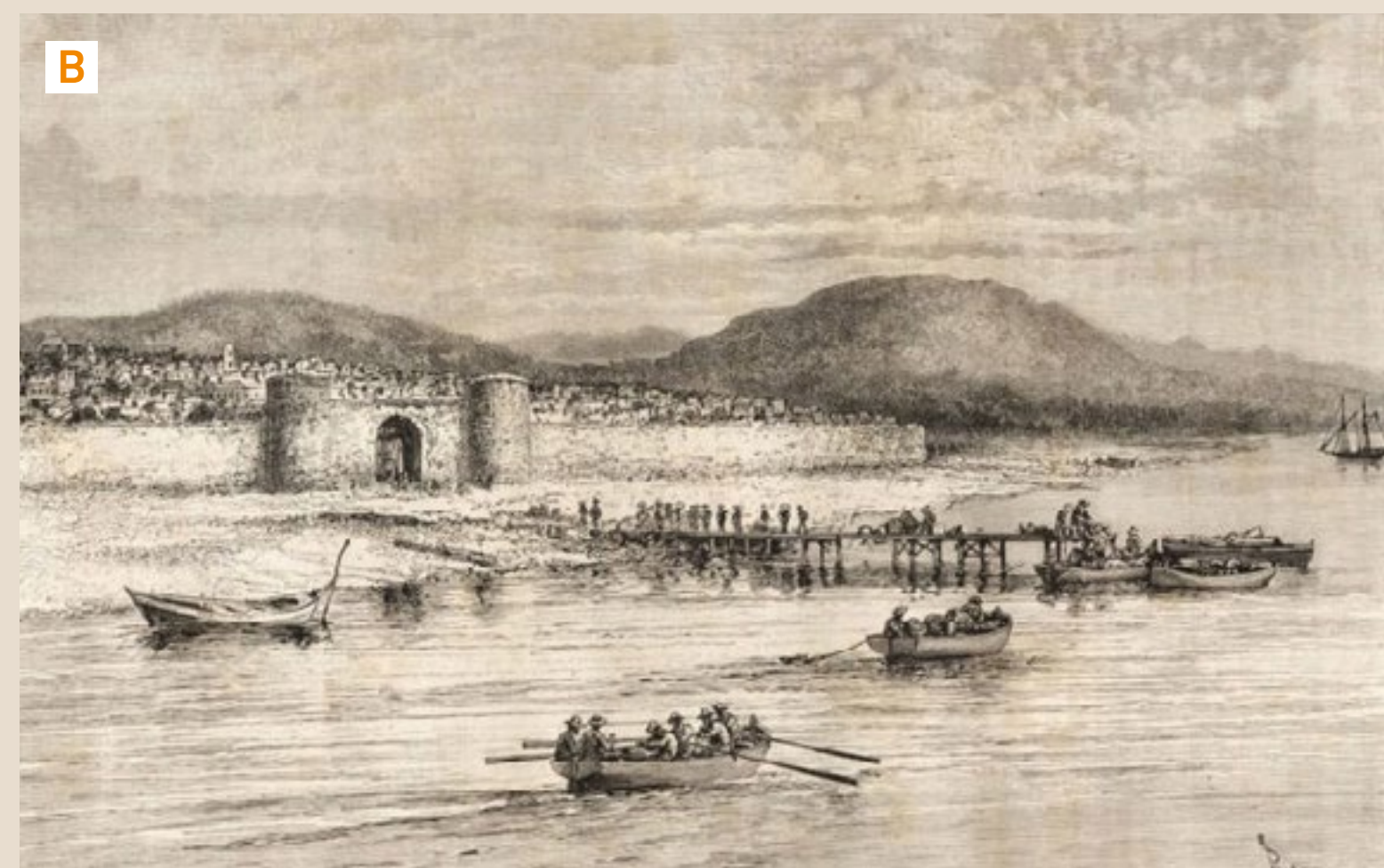
DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

CAMPECHE

A finals del segle XVIII, Campeche era el port més important del Yucatán: abastia aquella regió i bona part del nord de centreamericà. Tenia un interès afegit per al comerç transatlàntic: el *palo de tinte*. Conegut com a fusta o pal de Campeche, és un arbre molt valorat per la qualitat de la seva fusta i, especialment, per la fàcil obtenció d'hematoxilina, la substància que dona tints negres, vermells, violetes, grocs i porpres. En aquells anys, la indústria tèxtil europea va ser una receptora ingent de fusta del *palo*, coneguda com a "or de Campeche" i que fornava el 90% del tint internacional de cotó, llana, seda i cuir.

Primer hi van fer cap, en els seus viatges de cabotatge, patrons torrencs com Pere Badia Escofet, Esteve Gatell Huguet i Josep Antoni Gatell. I també el capità Josep Totosaus Puig, que va fer que s'hi instal·lessin el seus germans Lluís -que ja hi era el 1794-, Pere i Joan. S'hi van casar i van establir-hi comerços de consignació de vaixells, amb delegacions a d'altres ports de la zona, com Tabasco i Tampico. I van cridar a nebots —Pere Badia Totosaus i quatre germans Casasús Totosaus—, un cosí —Josep Soler Puig— i d'altres torrencs —com els germans Gual Ivern. Cap d'ells va tornar a casa.

A començaments del XIX, la colònia torrenca de Campeche era molt activa. Lluís Totosaus va ser alcalde de Santiago de Campeche entre 1812 i 1820. I la seva ascendència encara perdura avui. Podeu trobar Totosaus i Casasús en els noms d'escoles i hospitals del Yucatán.

A Palo tinte
www.mexicodesconocido.com

B "Campeche a la segona meitat del segle XIX"
Gravat Desire Charnay, 1866 / Wikimedia Commons

C Península de Yucatán
Nasa, Public domain, via Wikimedia Commons

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

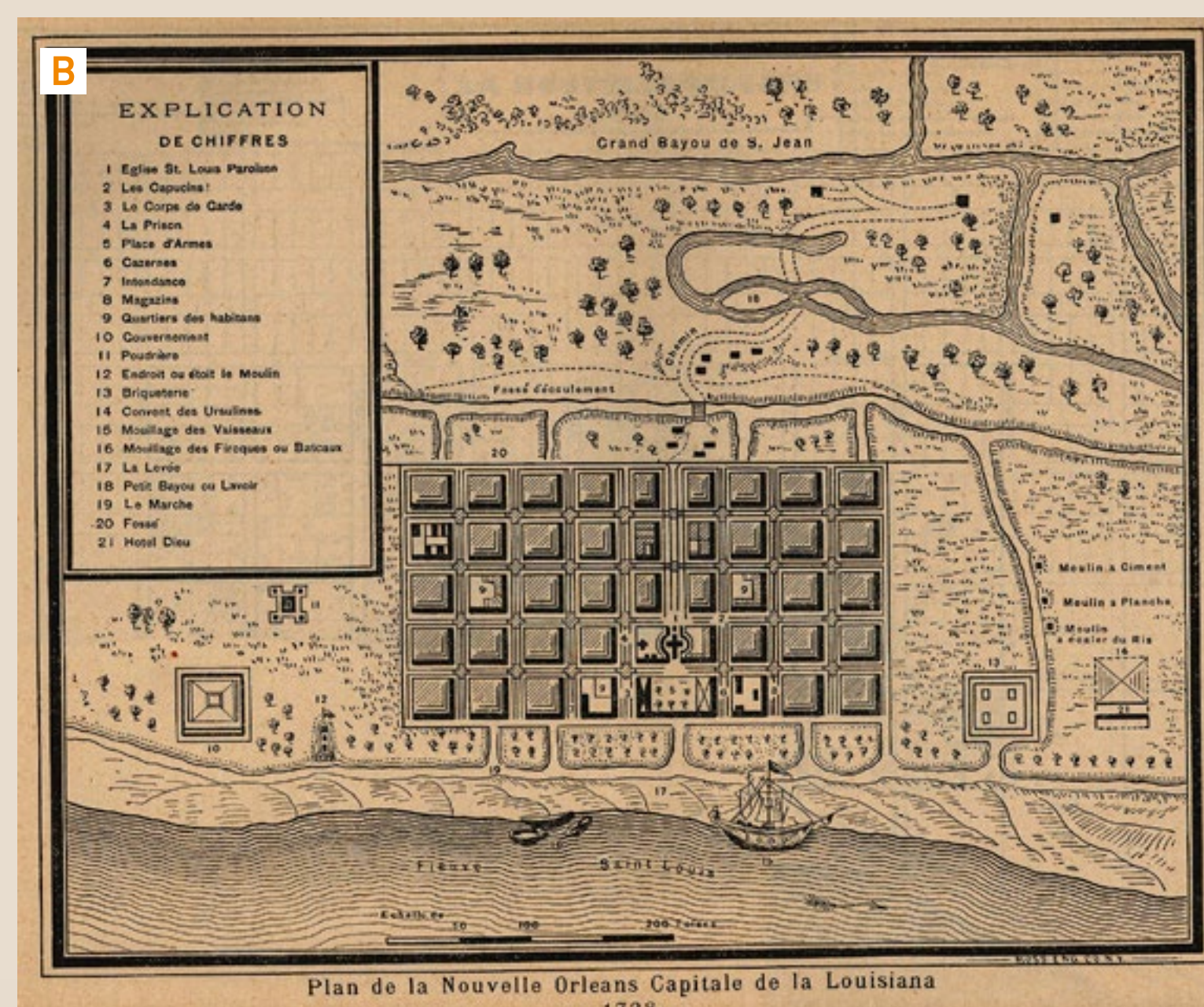
DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

NOVA ORLEANS

El XVIII va ser un segle de trifulgues entre els diversos imperis europeus, a resultes de les quals alguns territoris d'ultramar van canviar de mans constantment, com ara la Lousiana. La seva ciutat més important, Nova Orleans, fundada pels francesos el 1716, va passar a mans espanyoles el 1763, però la van recuperar els francesos el 1801, que la van vendre als acabats d'estrenar Estats Units el 1803.

Nova Orleans va ser, en el XVIII, el lloc on més torrencs es van establir, vora una cinquantena. Nissagues indians duradores, com els Badia, els Flaquer i els Casas, que s'hi van enriquir i van tornar, però també mariners que hi van morir, com Jeroni Roig, que ho va fer a l'hospital de caritat. Cap d'ells va arribar a ser propietari de grans plantacions. Eren, majoritàriament, patrons i comerciants, mariners i negociants. Anaven i venien.

Ja al XIX, amb la Lousiana estatunidenca, hi van anar d'altres torrencs, amb la voluntat de quedar-s'hi, com el matrimoni Joan Rabassa i Josepa Soler, que hi arriben el 1827, amb dos fills, Isabel i Josep Antoni. S'hi van quedar tots: els pares i la filla hi van morir anys més tard —el fill, que havia marxat a Mèxic, ho va fer a Chiapas.

A Estat actual de la casa que Jaume Badia Escofet va fer construir per a la seva filla natural Rosalia Rochon a Nova Orleans
The Historic New Orleans Collection

B "Plan de la Nouvelle Orleans Capitale de la Louisiane 1728"
Report on the Social Statistics of Cities, 1886 / Wikimedia Commons

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

SUDISTES I CONFEDERATS

A Nova Orleans hi van fer cap tres Huguet. Primer dos germans, Francesc i Josep Fèlix Huguet Foguet, que hi van arribar molt a finals del XVIII i es van casar a la ciutat del Mississipí amb joves criolles, ja a començaments del XIX. Comerciants enriquits, van tenir una descendència que es va escampar per tota la Lousiana.

El tercer Huguet que va fer cap a Nova Orleans devia ser família seva. Joan Huguet Busquets, nascut a Torredembarra el 1799, es va instal·lar a Nova Orleans el 1816, on va contraure un primer matrimoni. Anys després, vidu, va posar casa terra endins, a Baton Rouge, la capital oficial de l'Estat. S'hi va casar el 1837 amb la canadense Martha Hill. A Baton Rouge hi tenia una botiga de diversos pisos. Comerciant de prestigi, s'hi va arrelar tant que, no només fou conegut com John Huguet, sinó que en va ser regidor. Es va dedicar a la compra i venda de propietats, bàsicament plantacions: no era un terratinent que es dedicava al conreu de tabac o de cotó, sinó un inversor que feia negoci amb la plusvàlua de les vendes de les terres. Els seus fills sí que van arribar a ser grans propietaris, fins i tot d'alguna de les plantacions que avui formen part de la xarxa federal d'espais històrics.

Abans, John Stephen i Adolphe Hiram Huguet van servir com a oficials de la Confederació en la Guerra de Secessió nord-americana. Un altre Huguet, Esteve, fill d'aquell Josep Fèlix, també va ser soldat sudista.

A Batalla de Long Island
Domenick D'Andrea, 1776

B Litografia de 1855, d'A. Persac
Propietat de Joan Huguet Busquets, dipositada al Museum of Art de Baton Rouge (MABM)

C Tombeu de John Stephen Huguet al Highland Cemetery d'East Baton Rouge
Foto Martin Gauthier / Louisiana Cemeteries

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
[turismetorredembarra](https://www.facebook.com/turismetorredembarra)

[@TorredembarraTu](https://www.instagram.com/TorredembarraTu)
[@torredembaraturisme](https://www.instagram.com/torredembaraturisme)

COSTA DAURADA

 Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
[@costadauradatur](https://www.instagram.com/costadauradatur)

DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

DE CARRER NOU A CARRER NOU

Els Badia Escofet i els Casas Fontanilles van néixer dintre muralles, però tan aviat com van poder es van fer aixecar cases al carrer Nou, el carrer d'expansió de la vila per als indians retornats.

Abans, també havien estat veïns a Nova Orleans. A la ciutat del Mississipí, Pere Badia Escofet va compartir casa comercial amb Joaquim Casas Fontanilles, coneguda com a Pedro Badia & Joaquin Casas, Asociados. Les dues famílies van establir una estreta relació a Nova Orleans, perquè també van constituir-hi la seva pròpia casa els germans respectius, la Jayme Badia, Juan Casas & Cia. I van compartir-hi casa física: el 1785, Pere Badia i Joaquim Casas compraven un edifici en ple centre de la ciutat, a l'actual St. Ann Street. La casa —en la qual també s'hi van estar els germans— tenia 19 metres de façana per 18 de fondària.

De retorn van ser veïns al carrer Nou, però el seus fills, que hi van néixer, es van retrobar a Amèrica, ara a Matanzas. Hi van anar Jaume i Jordi Badia Padrines i Joaquim i Ramon Casas Gatell. Que sapiguem no hi van reproduir la Jayme Badia, Juan Casas & Cia dels seus respectius pares, però bé que s'hi devien relacionar.

Quan van tornar —Jordi no, que hi va morir— es van posar a viure a Barcelona. Al carrer Nou de Sant Francesc, prop de mar, com si Matanzas hagués estat només un parèntesi entre dos carrers Nou. El pati del número 13 el coneixem prou bé: el pintor Ramon Casas, que ja hi va néixer, ens el van ensenyar en un munt de quadres. Al costat hi vivia Jaume Badia.

A Carrer Nou, actual Antoni Roig
Fototipia Thomas | Esteve Morros Farré

B Carrer Nou, actual Antoni Roig
www.todocolecciones.net |
Arxiu Municipal de Torredembarra

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

INDEPENDENTISTES CUBANS

En les diverses guerres que es van succeir a Cuba en el segle XIX, hi va haver torrencs al costat dels interessos de la Corona i d'altres favorables a la seva independència.

Josep Elias Carbonell va estudiar medicina a Barcelona i va embarcar cap a Cuba el 1840. Va exercir-hi en hospitals militars i, un cop abandonat l'exèrcit, passà a a Puerto Rico i, posteriorment, a Barcelona, on el 1870 és regidor i el 1871 rep la condecoració de l'Orde d'Isabel la Catòlica. Però retorna a Cuba i s'arreglera amb els que lluiten per la seva independència. Amb vuitanta anys, les autoritats espanyoles el van dur el 1896 de l'Havana a Ceuta a complir la pena de dotze anys que un tribunal li havia imposat. El final de la guerra li va retornar la llibertat i va ser excarcerat el 1898. Va tornar a Cuba —ja independent—, on va morir després d'haver estat rehabilitat.

També es va arreglerar amb l'independentisme cubà un altre torrenc, Joan Argilagós Millet. Ell i tots els seus fills, nascuts ja a l'illa. El gran, Rafael Argilagós Ginferrer, ocupa un lloc destacat en la història de Cuba. Va participar en els preparatius del primer alçament independentista, que acabaria en la guerra de 1868, en la qual va lluitar al costat dels seus germans Francisco i Juan i va arribar al grau de Brigadier. El 1870, Rafael Argilagós va morir en el camp de batalla, a San Miguel, província de Camagüey. Les circumstàncies de la seva mort li valdrien la consideració d'heroi nacional en la futura República cubana.

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

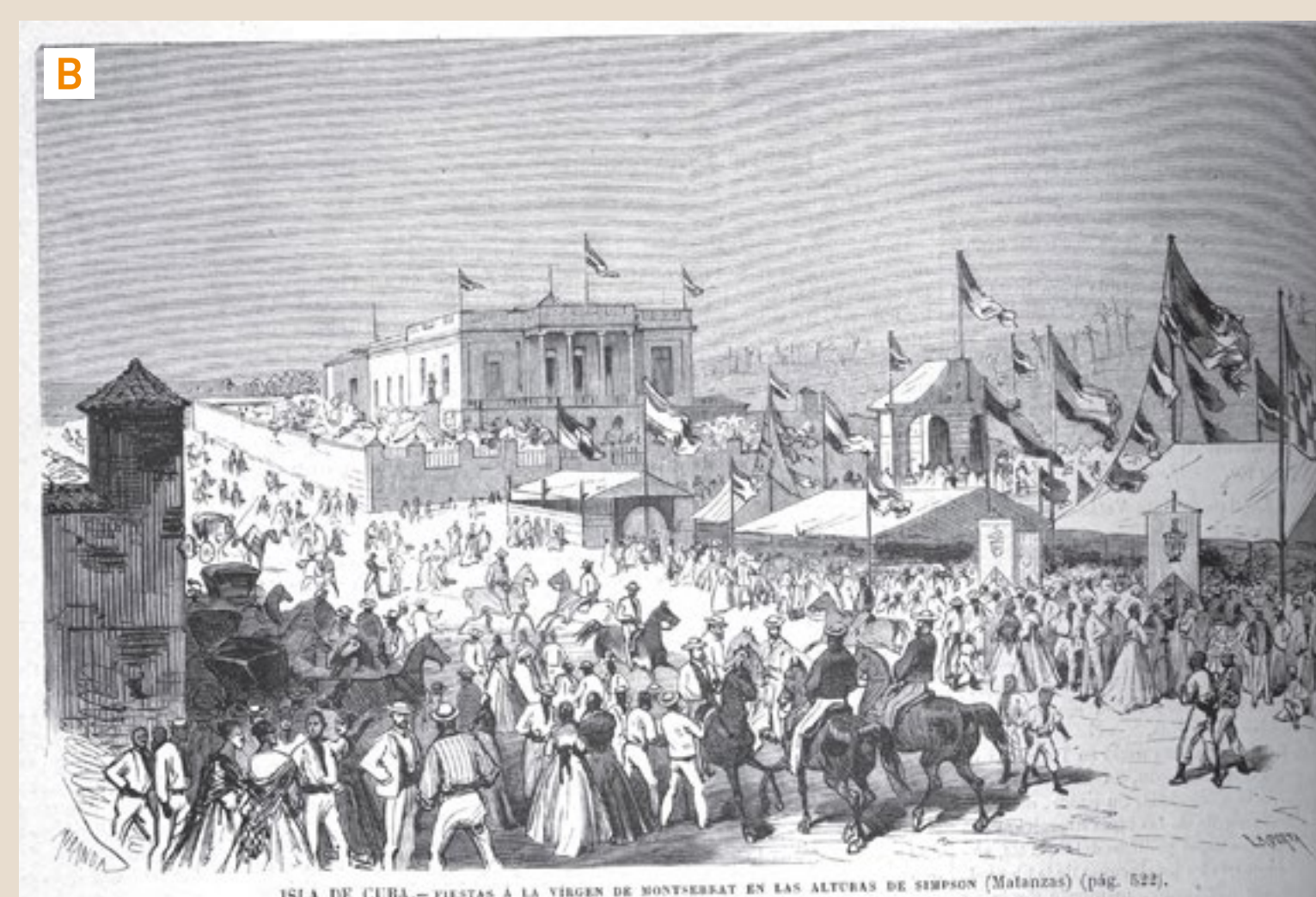
DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

MATANZAS

A començaments del XIX Cuba va atreure amb força els migrants torrencs, que fins al moment s'havien decantat per Puerto Rico, Campeche i Nova Orleans. I l'Havana i Matanzas van ser les seves destinacions preferides.

Matanzas va viure un segle XIX ple de prosperitat. El 1825, els *ingenios* de la província generaven el 30 per cent de la producció sucraera de l'illa. I la ciutat era la seu de comerços i indústries que manufacturaven cuir a partir de les granges de boví. En competència amb l'Havana, a només un centenar de quilòmetres, Matanzas va ser pionera en l'adopció de molts dels avenços de l'època. Va ser la segona, rere la capital, en construir una línia ferroviària: la Matanzas-Guanábana es va obrir el 1843. Cinc anys abans que la Barcelona-Mataró, la primera de la península.

En l'impuls de dur el tren a la ciutat hi van participar alguns dels inversors, comerciants i terratinents catalans que hi vivien. Com ho van fer en la creació dels primers periòdics, les primeres escoles secundàries i les primeres institucions culturals, econòmiques i socials. Rere moltes d'aquestes iniciatives hi havia el Grupo Liberal de Matanzas, criolls de primera o segona generació i emigrants arribats de feia uns anys que van apostar per unes polítiques de caire social i que van topar sovint amb les autoritats colonials espanyoles. Els liberals de Matanzas es van unir en el que va ser la seva obra més influent, la Diputación Patriótica. Un dels seus líders va ser un torrenc, Jaume Badia Pardines.

A "Matanzas al segle XIX"
Autor desconegut /
Col·lecció particular

B "Fiestas á la Virgen de Montserrat en las Alturas de Simpson (Matanzas)"
La Ilustración Española y Americana, 1871

C "Vista actual de la ciutat de Matanzas des de l'Ermite de Montserrat"
Foto Jerome Ryan / Wikimedia Commons

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

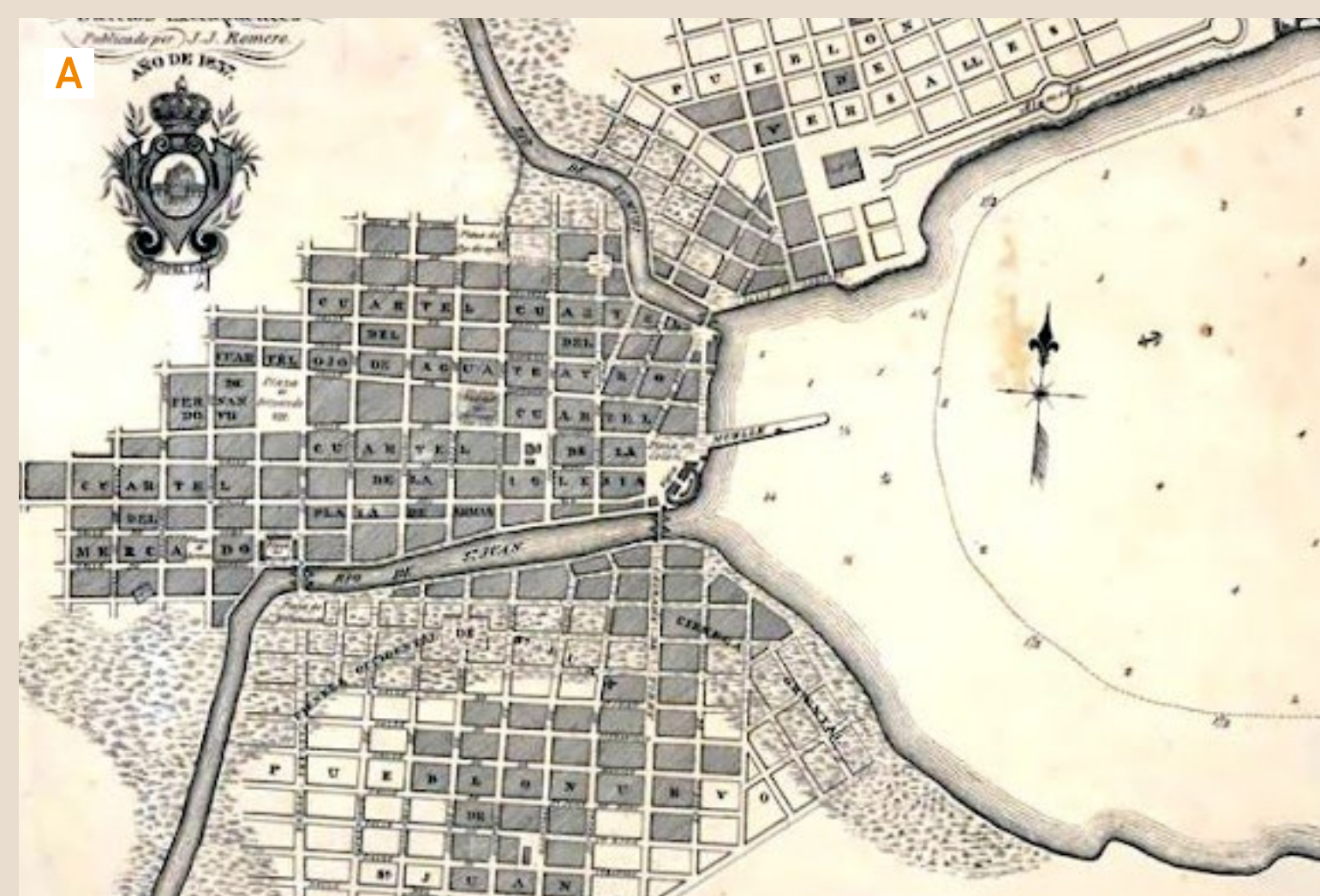
DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

MATANCERO LIBERAL

"catalán de sólida instrucción, de acrisolada honradez y filiales afectos hacia la tierra hospitalaria donde había labrado su fortuna. (...) hombre escrupuloso en el lleno de sus deberes, enérgico, independiente, y de opiniones liberales y por ende contrarias al régimen de gobierno planteado en las colonias españolas."

Aquesta era la visió que, el 1890, tenia l'advocat Alfredo Zayas de Jaume Badia Padrines. Zayas, que seria, anys després, el quart president de la República de Cuba, ja era aleshores un líder revolucionari i sobiranista i reproduïa el record que tenien a l'illa del torrenc, quan ja feia mig segle que n'havia marxat.

Jaume Badia Padrines —de família indiana per tots els costats— es va establir a Matanzas el 1812, en un segon viatge, i va heretar i engrandir els negocis dels seus tiets Jaume i Esteve en els gairebé trenta anys que s'hi va estar. Va començar noliejant un vaixell esclavista -sense èxit- i va acabar declarant-se abolicionista. Promotor de la Diputación Patriótica de Matanzas, va ser Síndic electe del seu Ajuntament i es va enfrontar amb el governador espanyol, amb un plet que el va dur a l'exili dins la mateixa illa i que va acabar guanyant amb un al·legat en favor de les llibertats. Va fundar el periòdic liberal *La Aurora de Matanzas* i el 1840, abans de tornar a Catalunya, va publicar-hi les *Cartas sobre los bancos de los Estados-Unidos*, que li van servir per ser el primer administrador del Banc de Barcelona.

A "Plano de ciudad de Matanzas, de J.J. Romero, 1837"
Archivo de Matanzas

B "La Aurora de Matanzas, 1830"
Archivo de Matanzas

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

EL TÒPIC DE L'INDIÀ

“Arriben en la pobresa, comencen amb una botiga de vora un metre quadrat; viuen de galetes i van bastint, amb paciència, treball i estalvis, el seu patrimoni, fins que tenen una fortuna; i, a diferència dels ianquis, mai no fracassen.”

Així definia els botiguers catalans de Matanzas, el 1829, Abiel Abbot, un pastor protestant i liberal de Massachusetts. Va ajudar a construir, així, el tòpic de l'indià català, però els comerciants torrencs que eren aleshores a Matanzas —Jaume Badia, els germans Casas Gatell, Francesc Gatell Busquets i el seu fill Pere...— ja són de segona generació i hi havien arribat amb algun coixí.

El tòpic diu que tots els indians van tornar i que tots van tornar enormement rics, però això no va anar bé així. Dels més de 600 torrencs que es van embarcar cap a Amèrica en el període indià, la majoria no va tornar i, la majoria dels que van tornar, no ho van fer enormement enriquits. Els indians del tòpic van ser una minoria, però una minoria que, certament, va canviar la fesomia de la Catalunya del segle XIX, obrint un etapa de plena industrialització i bastint la Barcelona modernista, com és el cas de Joan Güell i els germans Casas.

Però, molts van morir en mar, en presons de l'imperi britànic o en hospitals americans per a pobres. O no van poder tornar perquè ni tan sols podien pagar-se el bitllet del vaixell. I força, també, enriquits o sense cap fortuna, es van quedar a Amèrica perquè van voler que fos la seva terra per sempre més.

A Palau Güell,
Antoni Gaudí, Barcelona
Foto: Thomas Ledl

B "Repatriats de Cuba,
de Ramon Casas, 1900"
Pèl & Ploma, 36

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

EL CARRER DELS INDIANS

En el segle XVII la gent de Torredembarra vivia bàsicament dintre muralles, però l'explosió demogràfica del XVIII va fer que calgués fer el salt cap enfora. Els indians retornats amb una certa fortuna van triar el carrer Nou —d'Antoni Roig des de 1892— per aixecar les seves cases, més ostentoses per dins que per fora i amb horts enjardinats darrera.

La dels Huguet —uns vinaters que enviaven els fills petits a Amèrica— és al número 18. I la dels Casas —la família del pintor—, al 16. Davant, al 19, hi ha l'única placa commemorativa del carrer. Hi commemora el naixement d'Antoni Roig, l'indià solidari amb els seus veïns. Al 43, cal Gallart: havia estat propietat de Joan Gatell Badia —d'una altra família establerta a Matanzas— i encara té un notable jardí posterior i, en el seu moment, tenia un saló de ball al segon pis. Al 45, cal Panxo. Hi va viure Francesc Gatell Badia. Conser-va encara mobiliari, roba i documents de l'època. Al 49, cal Tarragoní, amb un altre jardí notable. Havia estat de Joan Gibert Cisneros. Al 57, la casa que va ser de Jaume Badia Escofet i on va néixer el seu fill Jaume Badia Padrines. Al 93, la de Pere Badia Escofet, molt a prop dels terrenys que va cedir per a l'hospital. Ha patit tantes intervencions que res recorda el seu estat primigeni. Hi ha d'altres cases d'indians amb història que tenen poc o res a veure amb l'original, com el número 14, que havia estat del matrimoni Josep Borràs i Marina Torres, o el 34, on va néixer el negrer Esteve Gatell.

A Francisco Gatell Badia "Panxo"
Desconegut | A. Vilaseca

B Joan Gibert Cisneros
Desconegut | A. Vilaseca

C Pati de Cal Panxo
Anna F. | Arxiu Municipal de Torredembarra

C Gran sala principal de Cal Ventura Marxant
Anna F. | Arxiu Municipal de Torredembarra

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

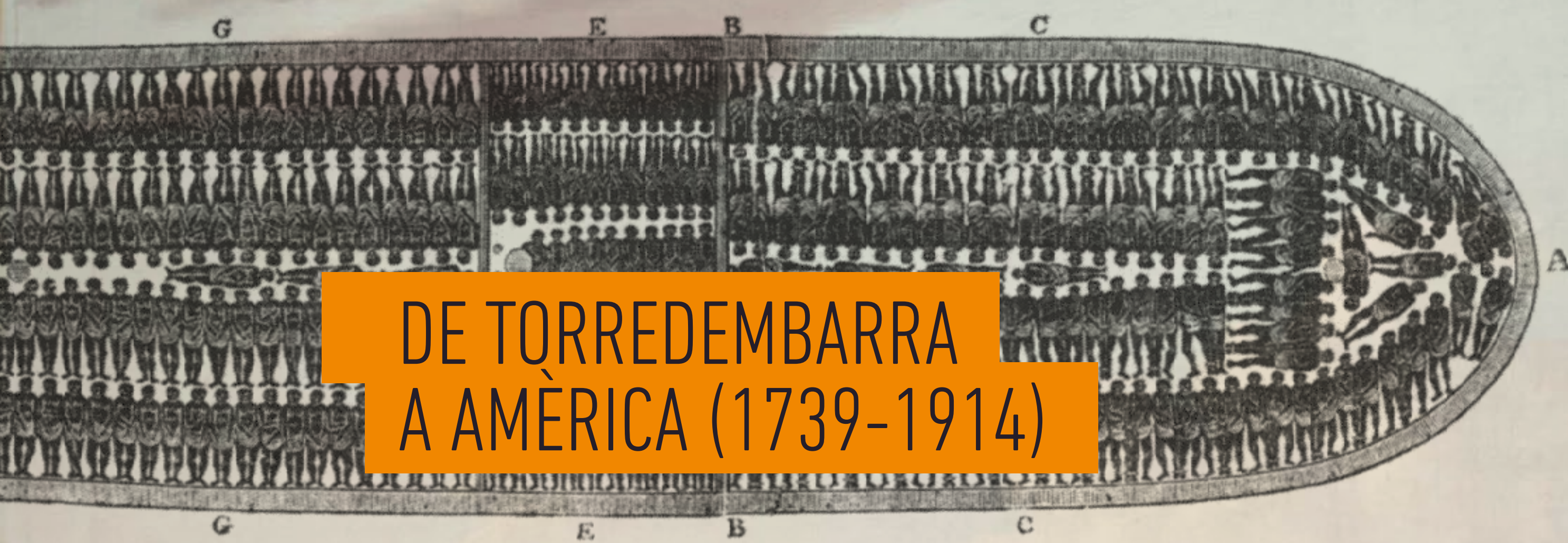
turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

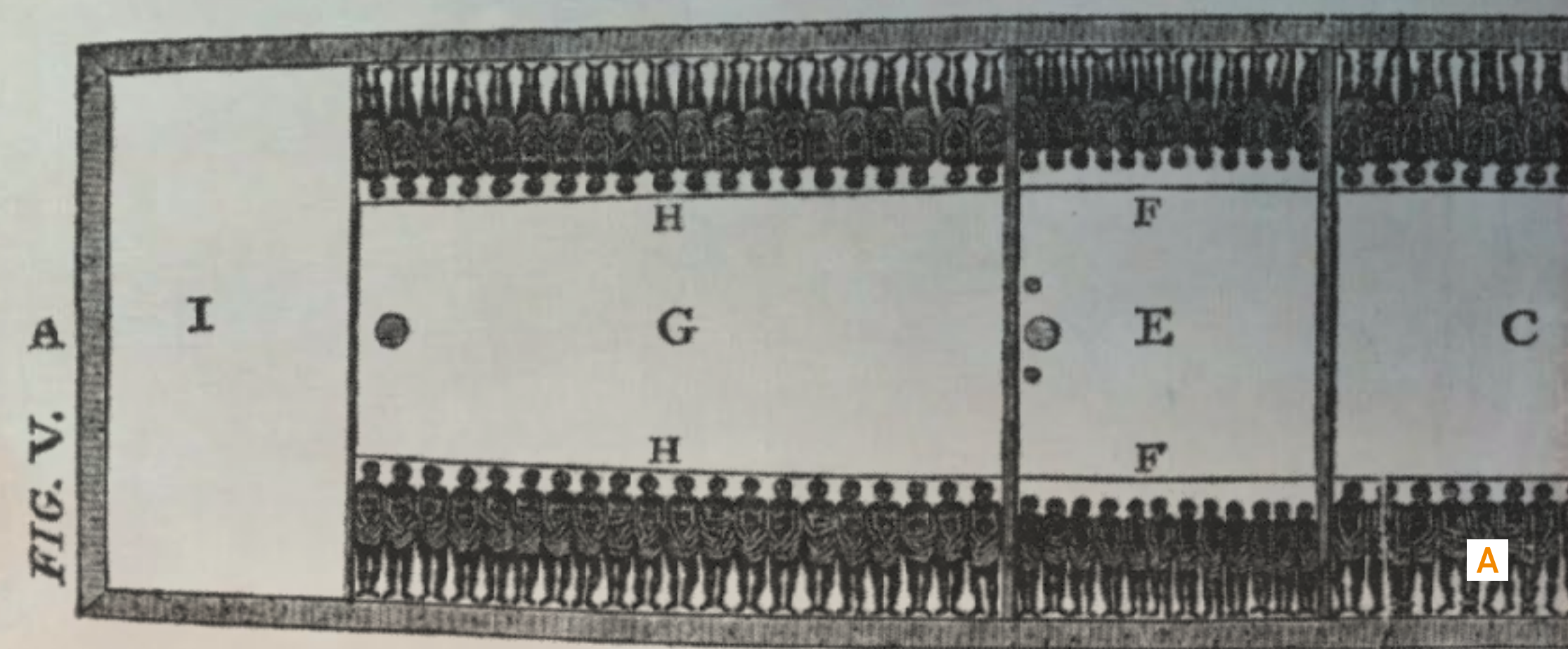
COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

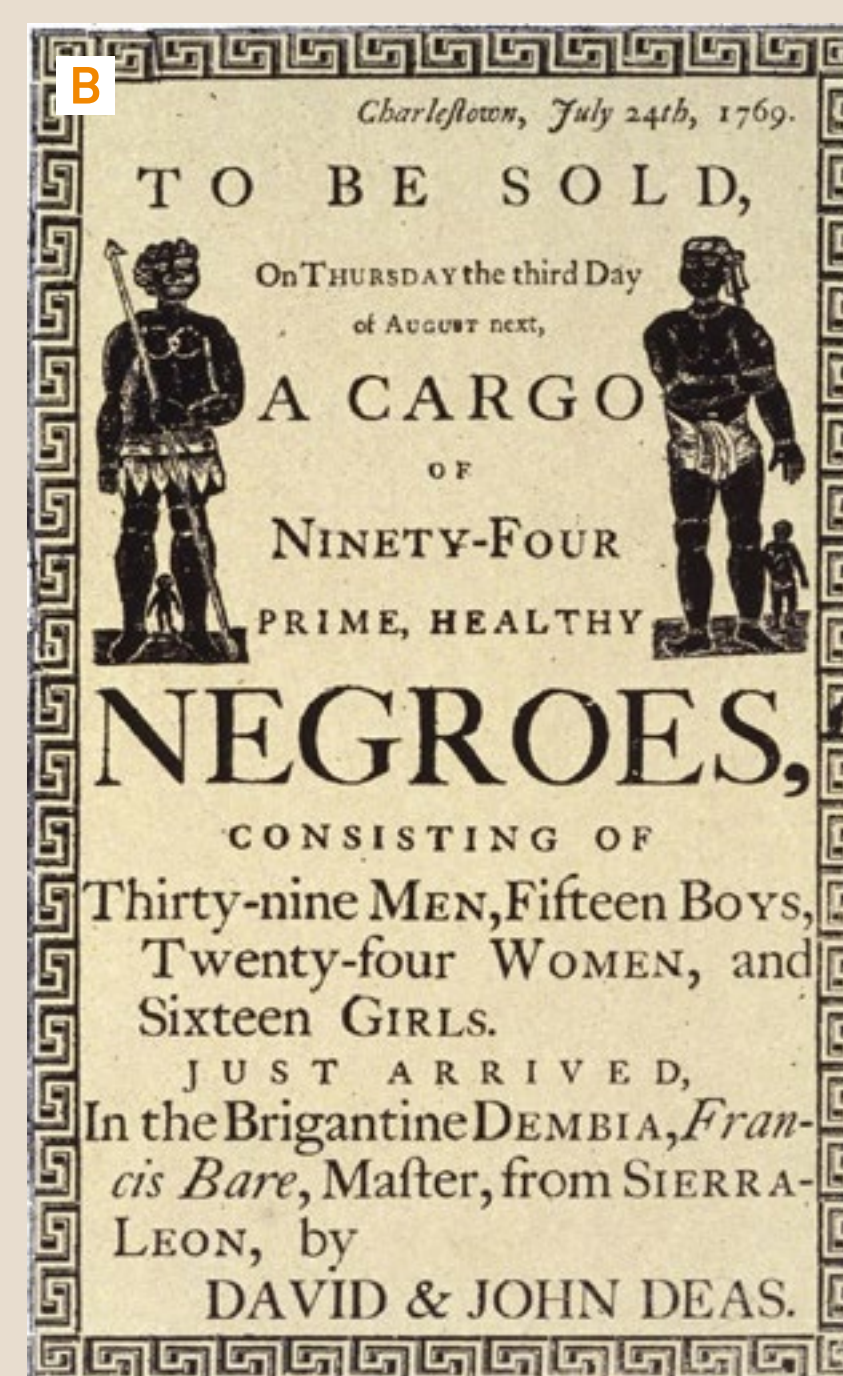

ESCLAVISTES

L'esclavisme va néixer amb les primeres guerres. Els enemics capturats eren una mà d'obra barata: sense cap dret i lligats als captors. També eren garantia de seguretat econòmica: es podien vendre o cobrar-ne un rescat. L'esclavisme va donar un gran salt a partir del segle xv. Les corones europees es van llençar a una tracta que significaria l'espoli de milions de nadius africans per dur-los a Amèrica i convertir-los en serfs lligats a grans plantacions que necessitaven molta mà d'obra per fer-les tan rendibles com per bastir el nou capitalisme a Europa. Va ser la primera globalització: mà d'obra extreta d'Àfrica, plantacions produint a Amèrica, indústries creades a Europa. I va comportar la desertització humana, econòmica i cultural de bona part d'Àfrica.

Els patrons catalans van entrar-hi molt tard —en el seu final—, però, els que ho van fer, s'hi van abocar tant com els de la resta de nacions d'Europa. Dels 600 torrencs que van anar a Amèrica, sis es van dedicar, un moment o altre, al tràfic d'esclaus com armadors o patrons —dos Marià Flaquer, dos Esteve Gatell, Blai Mas i un jove Jaume Badia—; un va tenir una participació important en el seu comerç en ports cubans —Joan Güell—; i una vintena va tenir *ingenios* de volum suficient com per necessitar abundants *brazos*. Unes xifres molt minoritàries si les entenem en el còmput global, però contundents per si soles.

També va haver-hi torrencs contraris a la tracta, especialment a partir de la seva prohibició per la corona britànica.

A Esquema d'un vaixell d'esclaus del tràfic d'esclaus atlàntic.
Autor desconegut, Public domain, via Wikimedia Commons

B Reproducció d'un volant anunciant una subhasta d'esclaus a Charleston (Carolina del Sud), 1769
Autor desconegut, Public domain, via Wikimedia Commons

C Mapa que representa les principals regions de tràfic d'esclaus d'Àfrica

D "La inspecció i venda d'un negre"
Branitz Mayer, Public domain, via Wikimedia Commons

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

ESCLAUS

A Torredembarra hi havia hagut esclaus en l'època medieval i més cap aquí. A la vegada, en el segle XVIII, la Confraria de Sant Elm -creada per a aquesta funció- va rescatar 17 mariners torrencs capturats i esclavitzats pels corsaris algerins. Hi ha dades més antigues: el 1537, el mariner Jaume Sagunyoles va ser alliberat després que el seu pare aportés 120 ducats per contribuir a pagar-li el rescat.

"Dia quatre de juliol de mil vuit cents vint en la present vila de Torredembarra Arquebisbat de Tarragona morí de uns disset anys de edad Alexandro natural de Guinea y esclau de Dn Joseph Borrás."

El llibre d'òbits de la parròquia de Sant Pere recull la mort d'aquest jove Alexandro, que Josep Borràs havia dut en el seu retorn de Puerto Rico l'any abans. Havia vingut amb la seva dona —la vilanovina Marta Torres—, els seus primers fills i encara una altra esclava, Maria dels Dolors Borràs, que és com se l'anomena en la partida del seu casament a Tarragona i a la que li va donar la llibertat el 1829.

*"Propiedad de D. Antonio Gibert y Cisneros
Aquí yacen los restos de su fiel criado
Francisco, natural de África"*

Aquesta és una làpida del cementiri de la vila: la tomba de Francisco, un esclau que Antoni Gibert havia adquirit a Matanzas i que va alliberar en arribar a casa, cap a 1859. Hi va haver una quarta esclava a la Torredembarra vuitcentista: el 1823 vivia, a la casa d'un comerciant de Vilanova, una noia que, temps enrere, havia arribat a la vila. El seu nom era Liberata.

A

Esclaus comprats al Brasil
Johann Moritz Rugendas, Public domain, via Wikimedia Commons

B

Ninxol de "Francisco, natural de África" (amb errada en el nom al marbre) al Cementiri de Torredembarra (foto J.B.V.)

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauradatur

DE TORREDEMBARRA
A AMÈRICA (1739-1914)

LA PETJADA QUOTIDIANA

Els que van tornar d'Amèrica ens van dur un munt de coses. També menges, begudes i costums. El rom —com a aiguardent, abans que cremat— i les galetes conegudes com a *cubanos* en són un exemple evident. També els primers còctels i els cigars havans. I l'arròs a la cubana —dit inicialment a l'americana i que va venir tant de Puerto Rico com de Cuba—, que va triomfar ràpidament en les cuines més populars, perquè presentava el tradicional arròs blanc o bullit amb uns ingredients econòmics que el feien molt més saborós i nutritiu. La salsa de tomaca va ser posterior —és l'aportació catalana al plat americà.

La influència indiana es va deixar sentir a tot arreu. Les tres palmeres que identificaven els masos o els patis de les cases d'americans. Frases fetes com "aquest té molta terra a l'Havana", que es deia dels que havien tornat pobres però insistien que allà havien estat rics —i es diu dels que aparenten molt sense tenir res. La vestimenta que distingia els que hi havien estat —abans que anessin a Barcelona a fer de burgesos: pantalons i camisa de fil blanc, armilla, mocador de seda al coll, mangala de bambú i el barret de *jipijapa* —que després en dirien de Panamà. I els xiringuitos de platja. El seu origen —el de la paraula, si més no— és americà: a Puerto Rico *chiringo* vol dir petit, poca cosa.

El cacau —i la xocolata— també van venir d'Amèrica, però molt abans del període indià. Les populars havaneres, molt després.

A "Familiars de Ramon Casas Gatell amb vestimenta indiana al pati de la seva casa del carrer Nou de Sant Francesc de Barcelona. "Interior a l'aire lliure", de Ramon Casas Carrió, 1892" (Colección Carmen Thyssen-Bornemisza)

Autor dels textos: Josep Bargalló Valls

Ajuntament de
Torredembarra

www.turismetorredembarra.cat

turisme@torredembarra.cat
turismetorredembarra

@TorredembarraTu
@torredembaraturisme

COSTA DAURADA

Patronat de Turisme
Diputació Tarragona

#Costadaurada
@costadauratur